Opłata pocztową
uiszczono ryczałtem

Цана асобнага нумару 20 грошаў.

НАРОДНАЯ СПРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр.

Нярпынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№. 37 Вільня, Аўторак, 23-га лістапада 1926 г. Год I

НАША НІВА.

(23-га лістапада 1906 г.—23-га лістапада 1926 г.).

Дапаўненьнем да прэсавага юбілею, які мы сьвяткавалі ў сувязі з 20-лецьцем выхаду першае легальнае беларускае часопісі „Нашае Долі“, зьяўляецца сяньняшняя двадцатая гадавіна закладзінаў **„Нашае Нівы“**, замяніўшае сваю папярэдніцу. Але ня самы факт выхаду „Нашае Нівы“ зварачае на сябе нашу ўвагу, а тая работа, што была зроблена, дзякуючы істнаваньню газэты ў працягу дзевяцёх гадоў — без перарыву. „Наша Ніва“ дала сваё імя цэламу пэрыаду ў гісторыі нашае адраджэнскае літэратуры: яна была тым адзіным месцам, дзе нашы маладыя паэты мелі магчымасьць выступаць публічна з сваімі вершамі, дзе знаходзілі прыхільную крытыку і добрую раду, дый маральнае падтрыманьне ў працы.

„Нашаніўскі“ пэрыад у беларускай літэратуры абыймае сабой і Коласа, і Купалу, і Цішку Гартнага, і Багдановіча, і Зьмітрака Бядулю, і Гарэцкага, і Гаруна, і цэлы доўгі сьцяг імёнаў, якімі сяньня мы можам спрдвядліва пахваліцца. Тут была галоўная кузьня беларускае адраджэнскае ідэалёгіі ажно да выхаду з Вільні расейцаў у 1915 годзе, калі значная лічба беларускіх працаўнікоў пакінула адвечную сталіцу нашага краю. І затым-та мы сяньня памінаем дзень выхаду першага нумару „Нашае Нівы“.

Пасьля канфіскацыі трэцяга нумару „Нашае Долі“ зрабілася ясным, што газэце царская ўлада жыць ня дасьць. Дый рады працаўнікоў газэты працярэбіліся: першы пакінуў рэдакцыю Пранук Умястоўскі і цішком выехаў вучыцца ў Пецярбург. Сьледам за ім прымушана была выехаць заграніцу Цётка, якую цягнулі пад суд за арганізацыю работнікаў у Нова-Вілейску. За рэштай сяброў рэдакцыі (—пераважна нелегальных) пачалі пільна сачыць шпікі. І вось, Цэнтральны Камітэт Беларускае Сацыялістычнае Грамады пастанаўляе выпусьціць яшчэ толькі адзін — чацьверты—нумар Н. Д., у якім і абвясьціць аб спыненьні выдавецтва.

Праўда, выходзяць яшчэ №№ 5 і 6 „Нашае Долі“, але ўжо бяз учасьця арганізацыі: іх выдае на сваю руку адказны рэдактар-выдавец Тукеркес, спадзяючыся на магчымы заработак. Містыфікацыяй аб поўным разгроме Грамады яму ўдаецца прыцягнуць дзеля рэдагаваньня газэты ведамага сваей прыхільнасьцяй да беларускага руху пэпэсаўца Адама Гедвіллу, які павёў газэту ў яшчэ больш рэзкім тоне, чым ранейшы, дык абодва нумары, якія выйшлі пад яго кіраўніцтвам, былі сканфіскаваны. №№ 5 і 6 з боку мовы былі выданы вельмі блага і апраўдывалі сябе толькі ярка рэвалюцыйным зьместам.

Першы нумар „Нашае Нівы“ выйшаў паміж 4 і 5 нумарамі яе папярэдніцы. Выдавецтва ўзяў на сябе нейкі безработны лясьнічы, абураны на ўладу за звальненьне яго са службы, як каталіка,—Зыгмунт Вольскі. Кіравала ім жаданьне заклясьці нейкае даходнае прадпрыемства, якім — судзячы паводле вялізарнае папулярнасьці „Нашае Долі“—і магло-б быць выдаваньне беларускае газэты. Але жаданьне беларускіх дзеячоў стварыць газэту больш сталую, разьлічаную на даўжэйшае істнаваньне ў часе пачаўшаеся палітычнае рэакцыі ў Расеі, — з аднаго боку, ды баязьнь адказнага рэдактара караў за кожнае сьмелае слова, — з другога, зрабілі тое, што лічба друкаваных і прадаваных экзэмпляраў „Нашае Нівы“, шмат паблеклае раўнуючы з папярэдніцай, зразу паменшала: яе разыходзілася ўсяго толькі каля 3.000 — гражданкай і лацінікай разам. Ведама, на паніжэньне тыражу газэты не асталіся бяз уплыву і рэпрэсіі, якія паліцыя тасавала па вёсках да падпішчыкаў і кольпортэраў „Нашае Долі“. Дык спадзяваных даходаў выдавец ня меў і хутка зрокся гэтага „нявыгаднага прадпрыемства“.

У першым складзе рэдакцыі „Нашае Нівы“ былі: Іван і Антон Луцкевічы, Люцвік Кучэўскі і Зыгмунт Вольскі — як адказны за яе перад уладай. Пры выпуску першага-ж нумару газэты выявілася ідэйнае разыходжаньне паміж першымі двума і апошнімі. У перадавіцы пачаткова было напісана, што „мы будзем служыць усяму беларускаму **працоўнаму** народу“. Проці гэтага выступілі непартыйныя сябры рэдакцыі — Кучэўскі і Вольскі, і голас апошняга, як адказнага рэдактара і ўласьніка выдавецтва, пераважыў: перадавіца была перапраўлена, і ў ёй слова „працоўнаму“ народу аказалася замененым словам „скрыўджанаму“; адпаведна да гэтага зроблены былі і другія папраўкі. Матывавалася гэта патрэбай паказаць перад уладай, што газэта стаіць не на клясавым становішчы, а на агульна-нацыянальным, ды гэтак ўратаваць яе быт, адмежаваўшыся фармальна ад „Нашае Долі“...

Ідэйныя канфлікты сярод сяброў рэдакцыі з кожным далейшым нумарам газэты завастраліся, — асабліва-ж у сувязі з набліжаўшымися выбарам і ў Дзяржаўную Думу. Дык прадстаўнікі Грамады з радасьцяй прывіталі жаданьне грам. Вольскага разьвязацца з выдавецтвам пад варункам звароту яму зробленых затрат грашмі. Дзякуючы ахвярнасьці Івана Луцкевіча, грошы знайшліся. Выдавецтва было перададзена Аляксандру Ўласаву, сябру Ц.К. Грамады, які ўзяў на сябе адказнасьць за газэту так-жа і як рэдактар яе, пачынаючы з пятага нумару (8-га сьнежня 1906 году). Уласаў з гэтай мэтай перабраўся на сталае жыцьцё з сваей Мігаўкі (каля Радашкавіч) у Вільню, і ў складзе рэдакцыі (Уласаў, Іван і Антон Луцкевічы) ізноў запанаваў адналіты дух. У гэтым складзе рэдакцыя кіравала газэтай у працягу цэлага раду гадоў.

Год 1. Вільня 10 (23) лістапада (ноября) 1906 г. № 1.

Наша Нива

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА З РЫСУНКАМИ

ВЫХОДЗИЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ рускими и польскими літэрами.

Ведама, без рэпрэсіяў абыйсьціся не магло: у 1907 годзе былі сканфіскаваны №№ 8, 9 і 12. Але дзьве апошнія канфіскацыі былі судом адкінены, і да адказнасьці пацягнулі рэд. Уласава толькі за № 8—за стацьцю „Дума і Народ“. За зьмяшчэньне гэтай стацьці, запраўды дужа вострай, Уласаў быў засуджаны на 2 месяцы крэпасьці і кару сваю адбыў у віленскім вастрозе— на Лукішках. Больш канфіскацыяў газэты ажно да 1915 году ня было.

З кожным годам істнаваньня газэты прыбывалі і выпрацоўваліся новыя сілы — паэты і журналісты. У Вільню, як у свой натуральны цэнтр, цягнуцца хоць на колькі дзён усе сьвядомыя беларусы. Сюды прыяжджае ў госьці Максім Багдановіч. Праходзяць праз рэдакцыю і Колас, і Цішка Гартны. На даўжэйшы час асядаюць Ядвігін Ш. Ластоўскі, Палуян, Бядуля, Гарэцкі, урэшце — Янка Купала. У апошнія гады перад вайной кіруюць газэтай сьпярша Ластоўскі, пасьля—Купала. Выдавецтва фінансуе ад самага пачатку і да канца Іван Луцкевіч.

Каб паўней выявіць тое значэньне, якое мела для прабуджэньня беларускага адраджэнскага руху „Наша Ніва“, трэба адзначыць тыя тысячы няведамых рэдакцыі асабіста сялян і работнікаў, вучыцялёў, працоўных інтэлігентаў і студэнтаў, якія слалі ей свае карэспандэнцыі, вершы, артыкулы, дый проста пісьмы — з просьбай аб раду і ідэйнае кіраўніцтва. Трэба адзначыць вялізарны ўплыў газэты на школьную моладзь—вучняў гімназіяў, віленскае хіміка-тэхнічнае школы, праваслаўнае духоўнае сэмінарыі. Трэба адзначыць і тое, што тут атрымаў сваё „беларускае хрышчэньне“ цэлы рад больш ці менш выдатных беларускіх дзеячоў, пачэсна запісаўшых сваё імя ў гісторыі беларускага адраджэнскага руху.

У 1920 годзе грам. Ант. Луцкевічам была зроблена спроба ўзнавіць „Нашу Ніву“ — сьпярша ў пастаці зборніку, а пасьля тыднёвіка, як было да вайвы. Але толькі дзевяць нумароў было выпушчана ў гэтым новым выданьні: істнаваўшая тады ваенная цэнзура з кожнага нумару выкідала сярэднім лікам чацьвёртую частку матар'ялу, а „чуласьць“ яе да адносінаў беларусаў да Польшчы была такая, што слова „Польшча“ дапускалася наагул толькі ў сувязі з нейкімі хвалебнымі эпітэтамі. Выражэньне, што „адны цягнуць Беларусь да Масквы, а другія — да Польшчы“, лічылася ў другой сваей часьці „праступным“ і канфіскавалася панамі цэнзарамі, пры чым, ясна-ж, сэнс стацьцей груба скажаўся. Дык на дзявятым нумары выдавецтва было прымушана спыніцца... Так скончылася спроба ўзнавіць старую нашаніўскую працу пры новых палітычных варунках, запанаваўшых у Заходняй Беларусі.

Дзе выхад?

„Паводле справаздачы Дзяржаўнае Управы Пасрэдніцтва Працы на 20 лістапада, у Вільні лічба зарэгістраваных безработных дасягала агулам 4,281 душ. Гожа дадаць, што безрабоцьце стала з тыдня на тыдзень павялічваецца“ („Kur. Wil.“).

Гэта—ў Вільні. А вось цыфры аб безрабоцьці ў паветах Віленшчыны:

„Стан безрабоцьця ў Віленшчыне выражаецца цыфрай 6,000 душ. У тым ліку Віленскі павет мае 506 безработных, Ашмянскі — 501, Сьвянцянскі — 2,000, Браслаўскі—400, Лідзкі — 750, Пастаўскі—600, Маладэчанскі—300, Вялейскі—1,000. Разам—6,057“. („Rzeczpospolita“).

Прамысловасьць—прыкладам гарбарская, якая некалі ў Вільні працьвітала,— „калі не ўпадае, дык — раўнуючы з станам яе 12 год назад — не пасоўваецца наперад ні на крок“ („Kur. Wil.“). Другія галіны прамысловасьці—выразна заміраюць...

„Таргоўля ў Віленшчыне, раўнуючы да стану яе ў перадваенныя часы, знаходзіцца цяпер у стане ўпадку („Kur.Wil.“),

Вось жменя фактаў і цыфраў, якія найлепш паказуюць, у якім цяжкім эканамічна палажэньні знаходзіцца ня толькі Віленшчына, але і ўся Заходняя Беларусь наагул. Калі дадаць да гэтага йшчэ малазямельле ў беларускай вёсцы і вялізарнае зьмяншэньне магчымасьці заробку ў сувязі з засяленьнем краю польскімі асаднікамі, дык абраз будзе йшчэ больш поўны...

Гдзе прычыны такога сумнага зьявішча? Ведама, першая прычына — гэта той сацыяльны лад, які рупіцца выключна аб інтарэсы буржуазных клясаў і хоча ўсе цяжары ўтрыманьня дзяржаўнага жыцьця ўзлажыць на плечы працоўных масаў—сялян і работнікаў. Але ёсьць і другая вельмі паважная прычына эканамічнага заняпаду Заходняе Беларусі: „адрэзаныя ад Коўны, Лібавы, Клайпэды—з аднаго боку, ды ад Украіны—з другога, мы перасталі гаспадарча жыць, ды пачалі толькі вэгетаваць (мадзець)“—піша галоўны публіцыст польскіх „дэмакратычных“ дзяржаўнікаў у „Kur. Wil.“, востра выступаючы проці штучнасьці тых граніц, якімі парэзаны землі колішняга Беларуска-Літоўскага гаспадарства.

Сучаснае жыцьцё народаў выразна разьвіваецца ў кірунку гаспадарчага аб'яднаньня нацыянальных тэрыторыяў Толькі-ж розныя нацыяналізмы і супярэчнасьці ў інтарэсах буржуазіі перашкаджаюць такому аб'яднаньню: буржуазія йдзе да яго ня шляхам прызнаньня правоў на самастойнасьць кожнае нацыянальнае тэрыторыі, але шляхам заваяваньня слабейшых з іх і нацыянальнага зьніштажэньня „інароднага“ насяленьня. І галоўны публіцыст „Kur. Wil.“, які дужа добра разумее, кудой ідзе сучаснае жыцьцё, зусім правільна бачыць адзіны ратунак з сучаснага заняпаду нашага краю—ў аб'яданьні на падставе фэдэрацыі ўсіх краін, з якімі зямля нашая стыкаецца,—забыўшыся толькі чамусьці аб Латвіі і.... Вялікарасеі! Але сьвядомым баламуцтвам з ягонага боку зьяўляецца жаданьне пераканаць, што дзеля такога аб'яднаньня можа быць зроблена польскай буржуазіяй: калі-б яна і зьдзейсьніла думку пана Бора аб польска-літоўска-беларуска-ўкраінскай фэдэрацыі, дык, як жыцьцё гэта навочна нам паказала, такая „фэдэрацыя“ зразу-ж абярнулася-бы ў яшчэ горшую кабалу для беларускіх, украінскіх і літоўскіх масаў, чым цяперашняя... Мы судзім па тым, што ёсьць і што мы бачым, а не па тым, што нехта хацеў-бы бачыць... Тым балей, што аб „фэдэрацыі“ пералічаных народаў пішуць людзі, якія йдуць да яе шляхам прызываў *да разьбіцьця кожнае паважнейшае спробы арганізацыі сілаў нашых працоўных масаў, прадстаўляючых адзіную падставу нашае самастойнасьці наагул і нашых нацыянальных ідэалаў*!

Не, панове! Не буржуазія з яе „лігамі народаў“ і ўціскам найслабейшых з іх можа зьдзейсьніць ідэю гаспадарчага аб'яднаньня розных нацыянальных тэрыторыяў, а толькі тая сіла, якая ўсюды так магутна нарастае і якой будучына суліць бяссумліўную перамогу: сіла працоўных! Мы верым, што толькі гэтая сіла, а ня хто іншы, здолее папрвіць тое, за што „Kur. Wil.“ вінаваціць так рашуча польскіх палітыкаў, падпісываўшых Рыжскі Трактат. І мы ня можам верыць у „фэдэралістычную“ шчырасьць людзей і партыяў, якія так рашуча заклікаюць польскую ўладу да барацьбы з самаарганізацыяй беларускага сялянства і работнікаў у рамках Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады! „Фэдэрацыя-ж“, будаваная панаючай на часьці Беларускіх, Украінскіх і Літоўскіх зямель польскай буржуазіяй—шляхам разгрому творчых сілаў працоўных,—гэта *адна мана*!

Сойм аб бюджэце.

Агульная дыскусія ў справе бюджэту на 1927 год.

Трэба адзначыць нейкую надзвычайную стрыманасьць паноў паслоў — ад эндэкаў да пэпэсаў — у крытыцы дзеяльнасьці ўраду пры разглядзе пададзенага ім бюджэту на 1927 год. Адны шчыра... баяцца „бізуна“, другія — ня хочуць біць сваіх былых „таварышоў“, каб ня біць сябе самых...

Прамова эндэцкага лідэра.

Першы, як заўсёды, прамаўляў эндэк **п. Гломбіньскі.**

Ен сцьвярдзіў нарушэньне ўрадам Канстытуцыі—у сувязі з „урачыстым адкладам“ працы Сойму. Сцьвярдзіў, што прэсавы дэкрэт, не дазваляючы „зьневажаць“ навет дробных урадоўцаў, дазваляе ня толькі лаяць, але і тэрарызаваць найвышэйшыя дзяржаўныя ўстановы, як Сойм і Сэнат, чым—і пасьля дэкрэту — займаецца ўся ўтрымліваная ўрадам прэса... З забойчай іроніяй казаў эндэцкі прафэсар, што дарэмна ўрад думае, быццам даволі толькі шэльмаваць заканадаўчую ўладу ў дзяржаве, каб тым самым ужо падняўся аўтарытэт выканаўчае ўлады... Ядавіта пратэставаў і проці таго, што дагэтуль „не ўдалося — запраўды ці „жэкомо“— выкрыць спраўцаў нападу на пасла Зьдзеховскага“.

Прамоўца кажа, што палітыка ўраду „ўнясла наагул вялікую няпэўнасьць ды няяснасьць, навет нейкую таямнічасьць — у-ва ўсю сыстэму дзяржаўнай палітыкі — увутранай і заграгічнай“... Палітыка, палітычная праграма ўраду — вялікая тайна, сэкрэт, які ўрад пакуль-што яшчэ не адкрыў нікому... Можа — затым, што ня ведае гэтай тайны і сам?! Край пачуў дагэтуль толькі словы міністра фінансаў, але той не сказаў аб палітыцы ўраду ніводнага гука... Прэм'ер, як хаваўся дагэтуль, так хаваецца і далей... Больш таго: край ня ведае навет таго, „да якога палітычнага ладу нашай дзяржавы імкнецца ўрад?“. Мы чуем толькі чуткі ды пагрозы нейкім далейшым „пераваротам“ — з „бутэрброднай прэсы“ ў краі, ды—з прэсы заграгічнай... А мы, паслы, быццам паклікаLныя (пасланыя народам!) якраз дзеля вырашэньня гэтых рэчаў, ніякіх выясьненьняў ад „мяродайных колаў“ ня маем... Ці мае быць у Польшчы новы „фэдэралістычны пераварот“—на падставе ўвядзеньня „тэрытарыяльнай аўтаноміі“ (ну, гэта дык нейкія эндэцкія жарты!—Рэд.); ці мае быць зроблены пераварот манархічны, аб чым мы чуем усюды, толькі ня ў Сойме?.. Усе чагосьці чакаюць, але ніхто нічога ня ведае... Дый каб яшчэ рыхтавалася манархія, як у Англіі, ці такая „канстытуцыйная“, як... у Італіі, дык эндэкі-б яшчэ згадзіліся... Але ходзяць чуткі, быццам

рыхтуецца ў Польшчы—дыктатура,—каб манарх камандаваў законадаўчымі ўстановамі. Дык Сойм прынамся мае права ведаць аб усім гэтым — беспасрэдна ад галавы ўраду, якому прыпісваюць усе гэтыя пляны...

У заграічнай палітыцы таксама—тайна! Толькі з урадавай прэсы можна-б зрабіць вывад, быццам урад „ня цэніць добрых адносінаў ані з Італіяй ані з саюзнай Францыяй", што маніцца зрабіць **саюз з Англіяй, але такі, каб Польшча сталася „пакорным васалам гэтай дзяржавы,—каб спаўняць розныя яе даручэньні — навет коштам і на шкоду свайго дзяржаўнага істнаваньня"...**

Далей эндэцкі пасол страшыць урад — „гурткамі Грамады", якія быццам распладзіліся ў выніку.. лагоднай палітыкі ўраду Пілсудскага! (на гэта добра адказаў яму і ўраду—наш пасол Тарашкевіч—Рэд.). Прамоўца адзначае „праўную няздарнасьць ды нязадольнасьць ураду", у складзе якога „ёсьць толькі адзін праўнік—ганаровы доктар праў Кракаўскага ўнівэрсытэту Язэп Пілсудскі", які аднак-жа—„сам зусім адкрыта і шчыра ня лічыцца з рознымі загадамі закону".

У часьці чыста бюджэтнай аратар прадбачыць—у выніку ўрадавага гаспадараньня—ня толькі магчымасьць, але і амаль не няўхільнасьць інфляцыі ды далейшага заламаньня польскай валюты...

Карысны гандлёвы баланс Польшчы — нятрывалы. Англійская забастоўка можа скончыцца ў любы мамэнт, а тады—толькі на паўгоду Польшча будзе мець павялічаны вываз, пакуль заграічныя рынкі ня зробяць сабе запасу яе вугальля... А пасьля — трэба будзе шукаць іншых рынкаў... Цікаўна крытыкуе аратар бартляўскую „легенду аб павялічаным вывазе" з Польшчы.—За 9 месяцаў 1926 г. Польшча вывезла на 937 мільёнаў злот. — дык-жа толькі на 22 мільёны больш, чым за той-жа час у 1925 г. А ведама-ж, што ад мая (пачатак ангельскай забастоўкі) вывезена з Польшчы на значна вялікшую суму вугальля, збожжа ды жыўнасьці.. Гэта значыць, што вываз вырабаў польскае прамысловасьці значна паменшаў. Карысны баланс быў вынікам таксама і страшэннага спадку ўвозу тавараў да краю з-за граніцы.—За 9 месяцаў 1925 г. было ўвезена ўсяго на 1 мільярд 412 мільёнаў зл., а за той-жа час у 1926—толькі на 595 мільёнаў... А гэта перадусім сьведчыць аб страшэнным спадку набыўчай (закупнай) сілы насяленьня Польшчы,—аб яго катастрафічным згаленьні...

З гэтага ўсяго—ясна, наскольні няпэўны гэты карысны гандлёвы баланс (перавага сумы вывазу над увозам), дый якая ад гэтай няпэўнасьці йдзе пагроза для сталасьці польскай валюты.

Вельмі цікаўныя ўвагі п. Гл. аб „раўнавазе бюджэту", у якую ён становуча ня верыць. Справа ў тым, што „зраўнаважаны" бюджэт толькі так-званы звычайны; тут навет яшчэ прадбачыць міністар нейкую лішку. Але-ж сам міністар зьмясьціў у § 4 аж на 206 мільёнаў вельмі патрэбных выдаткаў, для якіх не паказана ніякіх крыніцаў—дзеля пакрыцьця іх. З гэтых 206 мільёнаў выдаткаў, якія маюць быць пакрыты з „эканоміі пры выкананьні бюджэту", якога даходныя лічбы і крыніцы вельмі няпэўныя,—80 мільёнаў маюць быць першымі адданы на войска, 65 міл. на публічныя работы і 50 міл. на падвышкі пэнсіяў урадоўцам. **Толькі** 50 мільёнаў,—калі падвышка толькі на 10 проц., якой далёка не здаволены ўрадоўцы, складае на год 100 мільёнаў, а разам з пэнсіянерамі ды працаўнікамі дзяржаўных прадпрыемстваў трэба каля 200 мільёнаў... Бяз гэтага выдатку—пры ўзрастаючай дарагоўлі — не абойдзецца ўрад, дый гэтага замала... А грошы на гэта няма! Дык няма ў бюджэце і тэй раўнавагі, якой так хваліўся п. міністар... **У бюджэце выразны, ды значны недахват, толькі больш менш спрытна схаваны п. міністрам.**

Выступленьне манархістаў.

Пасол **Дубановіч** (хрысьціянскія абшарнікі-манархісты) ў кароткай заяве, **не крытыкуючы зусім бюджэту**, заклікае ўрад марш. Пілсудскага да ламаньня Канстытуцыі—шляхам зьмены дэмакратычнага выбарнага закону і... да манархічнага перавароту! Аратар лае Польскую Канстытуцыю ды польскі парлямантарызм, якія „зрабіліся мёртвай літэрай"... Астаецца толькі—пахаваць гэтую „літэру".

Цікаўна адзначыць, што якраз гэты самы п. Дубановіч — бацька гэтай самай Канстытуцыі, якая, паводле яго перакананьня, так і згніла на караню, нязжатая — немалочаная, у працягу 5 гадоў...

Дамаганьне адкінуць бюджэт.

Пас. **Скрыпа** (камуніст-украінец) у доўгай прамове забойча крытыкаваў усю палітыку ды гаспадарку ўраду, якая вядзецца коштам працоўных. У канцы запрапанаваў адкінуць увесь бюджэт—без разгляду — „ў знак пратэсту проці фашыстаўскага польскага ўраду"...

Рэвэляцыі хадэкаў.

П. **Квятковскі** (карфантаўскі хадэк) дае вельмі цікаўныя рэвэляцыі — аб прычынах польскага паражэньня на выбарах у Сілезіі. Ен вінаваціць у „дэмаралізацыі польскага насяленьня Сьлёнску" перадусім ...паноў пэпэзсаў, якія—ня толькі разьбівалі польскія галасы, але і... „куплялі сабе віллы ды палацыкі і бралі розныя „правізіі".. Як на адну з прычын, паказаў ён і на „розум адміністрацыі", якая—на падставе прэсавага дэкрэту — канфіскавала правыя польскія газэты навет у дзень выбараў, калі тыя агітавалі за аб'яднаньне польскіх галасоў...

„Схаваная прамова п. Марка.

Дзіўная рэч: афіцыяльны орган ППС „Роботнік" не дае поўнага тэксту бюджэтнай-апазіцыйнай—прамовы свайго афіцыяльнага аратара пасла Марка. Дае толькі маленькі пераказ яе! Гэта значыць: для паслоў у Сойме, для паноў міністраў—можна гаварыць і вострую праўду, для работнікаў—не...

Пас. **Марэк** (прамову якога больш абшырна падала... абшарніцкая „Warszawianka"!) называе „маёвы пераварот"—не рэвалюцыяй, але толькі—„збройнай рэканструкцыяй габінэту". Рэвалюцыя — абязвае: у выніку яе пераможца хапае сацыяльнага ворага за горла... А ў Польшчы—пасьля перамогі марш. Пілсудскага—праціўнікі пачалі... братацца ды цалавацца! Урад Пілсудскага мае вярнуць абшарніцкай клясе яе былую—у шляхоцкай мінуўшчыне—палітычную сілу і моц... На вачох польскай дэмакратыі, якая адсунута ад улады, творыцца новая партыя — абшарніцка-манархічная, якая маніцца апанаваць усе найважнейшыя пляцоўкі дзяржаўнага жыцьця Польшчы пры дапамозе ўлады... У галіне гаспадарчай і сацыяльнай—тое самае—Заступнік прэм'ера Бартэль і правадыр найбуйнейшых капіталістаў - прамысловаў Вежбіцкі падалі сабе абедзьве далоні, крыкнуўшы ў адзін голас работніцкай клясе: пакіньце ўсялякія сацыяльныя лятуценьні!.. Стары доўг Польскай Дзяржавы сялянскай масе — зямельная рэформа — перачыркнена змовай ураду з абшарніцтвам... У „перарывах" сярод гэтай „працы" ўрад забаўляецца гэткімі кепскімі жартамі з народнага прадстаўніцтва, як загад паслом стаяць, калі да іх прамаўляе начальства, уводзячы ў дэмакратычнай Рэспубліцы звычаі даўно пахаванай Візантыі ці нядаўна зьбітага царызму... А чым, калі ня гэткім жа адкопываньнем з магілы царызму, зьяўляецца спроба замаху на свабоду слова і друку — у прэсавым дэкрэце?! А калі ўжо ўрад, засеўшы за супольны стол банкетаваць з буржуазіяй, — пачаў рабіць розныя бюракратычныя штучкі з выплатамі дапамогаў безработным, дык мы, пэпэзсы, мусім ясна і выразна перайсьці ў апазіцыю, — каб гэты банкет нарэшце ўжо скончыўся... Хай ніхто ня мае права сказаць, што... польскія сацыялісты грашаць угадовасьцяй...

Як толькі наагул шчыры і сымпатычны (рэдкасьць сярод пэпэзсаў!) п. Марэк сказаў, канчаючы, гэту фразу, дык увесь Сойм аж пакаціўся са сьмеху! Сьмяяліся, здаецца, і найбольш шчырыя пэпэзсы... Пасол Балін паддаў яшчэ жару, крыкнуўшы: „Сама Каштанка сьмяялася-б з гэтага!" (Каштанка — укаханая кабылка Пілсудскага, які толькі што—13 лістапада—апавядаў аб ёй усяму сьвету—праз радыё).

Пад гэты дружны сьмех усяго Сойму прадстаўнік пэпэзсаўскай апазіцыі і зыйшоў з трыбуны...

Клапоты „вызваленцаў".

Пілсудчыкі з „Вызваленьня" таксама былі ў вялікім клопаце, з якога выйшлі досьць „спрытна".—Іх прадстаўнік п. **Лянгер** заявіў, што „сваю думку аб палітыцы і бюджэце ўраду выскажа яго Клюб... у камісіі, падрабязна разглядаючы бюджэт"... Гэтым „народным трыбунам", запраўды-ж непатрэбен Сойм з яго ўсенароднай трыбунай... Ляпей сабе „апазіцыйна" шаптаць у камісыйным габінэце...

Кракадзілавыя сьлёзы.

Ксяндзоўскі „Клюб Людова-каталіцкі" ў асобе п. **Матакевіча**, льле сьлёзы жалю аб тым, што паслы ды клюбы ўсё сварацца між сабой, у выніку чаго — напрыклад — марш. Пілсудскі ня можа,.. працаваць разам з эндэцыяй! . Але-ж вось з „Радзівілламі"—можа!

Запраўдная апазіцыя зьлева.

Пас. **Любарскі**—ад імя буржуазных украінцаў—адмаўляе ўраду даверыя.

Пас. **Галавач** (Незал. Парт. Хлопска) ў цікаўнай прамове гавора аб пагражаючай небясьпецы вайны на Усходзе — з прычыны падыходу да ўлады ў Польшчы абшарнікаў. Пэўна-ж яны цяпер захочуць адабраць свае страчаныя маёнткі!

Прамова пас. **Тарашкевіча** (Бел. Сял.-Раб. Грамада), уважліва выслуханая ўсім Соймам, будзе надрукавана ў Бюлетэні „Грамады".

Апошнія прамовы.

Пястовец **Поточэк** у кароткай заяве—аб крытычным адносінаньні партыі яго да ўраду, —згаджаецца адаслаць бюджэт у камісію.

Жыдоўскі пасол (дзікі) **Прылуцкі** заяўляе, што будзе галасаваць проці бюджэту — за сталую паняверку ўрадам правоў нацыянальных меншасьцяў...

Галасаваньне.

Галасуецца і адкідаецца прапазіцыя п. Скрыпы адкінуць бюджэт без разгляду. У выніку гэтага бюджэт пераходзіць у камісію.

У Польшчы.

Паседжаньне Сэнату.

Найбліжэйшае паседжаньне Сэнату назначана на 25 лістапада. На павестцы дня— справа ратыфікацыі (зацьвярджэньня) польска-румынскага трактату. Сэнацкія абшарнікі пастанавілі не ратыфікаваць трактату з Румыніяй, пакуль румынскі ўрад не заплоце адшкадаваньня іх калегам—абшарнікам-палякам у Румыніі, ад якіх адабраны іх маёнткі—на зямельную рэформу... Ці ўдасцца?

„Праграма" міністра Незабытоўскага.

На паседжаньні бюджэтнай камісіі, у часе дыскусіі над бюджэтам міністэрства земляробства, п. Домбскі дамагаўся для сялянства сьпярша **зямлі**, пасьля **крэдыту** для падняцьця гаспадаркі і ўрэшце—**асьветы**, каб ляпей працаваў. У адказ на гэта міністар Незабытоўскі выявіў нарэшце „зямельную ці сялянскую" праграму ўраду. Зьбіваючы дамаганьні п. Домбскага, пан міністар, як падае „Кур. Пор.", сказаў:

„Усё гэта добра, трэба толькі—зьмяніць парадак; бо-ж ня можна даць гадзіньніка ў рукі чалавеку, які яшчэ ня ўме абхадзіцца з ім. Дык—сьпярша трэба даць школу селяніну,—хай навучыцца, як ды што трэба рабіць з зямлёй... Пасьля трэба даць крэдыт— доўга-доўга-доўга тэрміновы... А вось ужо там—у канцы — можна прыступіць і да зямельнай рэформы...

Кажучы аб узрастаючай даражыні хлеба, міністар высказаўся за барацьбу з дарагоўляй, але—проці абніжэньня цэн на хлеб. „Тэорыю аб таннасьці жыцьця ў краі трэба адкінуць: праўда, спажыўцу гэта выгадна, але-ж гэта—нішчыць Паньства,—літэральна казаў міністар („Кур. Пор.") — Дарагі хлеб падыймае дабрабыт земляроба, а земляробаў у Польшчы—аж 70 працэнтаў насяленьня.

Так казаў п. міністар. Добрая тэорыя, але зусім не для 70 працэнтаў земляробаў у Польшчы, тры чверці якіх ня маюць зямлі навет дзеля таго, каб пракарміць сябе ды сваю сям'ю і змушаны прыкупаць хлеб, прадаючы працу, амаль не паўгоду... Выгадна гэтая тэорыя толькі для абшарнікаў, абаронцам інтарэсаў якіх і зьяўляецца п. міністар у ўрадзе...

Рост дарагоўлі.

Дарагоўля расьце бязупынна. Паводлуг даных галоўнай статыстычнай управы, узрасла яна ў жніўні на 2,5 проц., у верасьні—на 3,4 проц., у кастрычніку—на 1,7 проц., а значыцца ў працягу 3 месяцаў на няпоўных 8 проц. У Дамброўскім Басэйне адпаведныя цыфры былі: 0,2 — 3,5 і 4,3 проц., а значыцца таксама на 8 проц. У другіх мясцовасьцях урадовыя даныя стараюцца затрымаць яе ўзрост пры дапамозе... умелых аблічэньняў, але што-дзеннае жыцьцё голасна заяўляе, што дарагоўля перарастае аблічэньні.

Нэндзныя апошнія падвышкі платы ад 5 да 8 проц. абернуты ўжо ў нішто, а ўзрост дарагоўлі не затрымліваецца ані на хвіліну. Урад

Якуб Колас.

(Жыцьцё і творчасьць).

II.

За во-шта-ж мы гэтак высака цэнім Якуба Коласа, што даў ён нам новага ў сваей творчасьці, чым узьнёсся па-над цэлую масу другіх беларускіх паэтаў?—Каб даць адказ на гэтыя пытаньні, трэба глыбей унікнуць і разглядзецца ў творчасьці Коласа.

Аглядаючыся на папярэднікаў Коласа і пакінуўшы збоку ягонага равесьніка Янку Купалу, як першага паэта-павадыра ў адраджэнскім руху,—мы мусім адзначыць, што нашы пісьменьнікі з XIX сталецьця — гэта выключна прадстаўнікі краёвае інтэлігенцыі, крэпка зьвязанай з народам, але ўсё-ж належаўшай да так-званае „вышэйшае" сфэры—шляхоцкае, чыноўніцкае. Гэта ўсё—дасьледчыкі народнага жыцьця і народнае душы, глядзеўшыя на нашу вёску зьверху і — зусім натуральна, ня гледзячы на ўсю сваю чуткасьць,— нягдольныя дайсьці да дна народнае душы. І Марцінкевіч, і такі шчыры народнік, як Багушэвіч, і пазьнейшы нашанівец Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі) —ўсе яны апісавалі народ, падыходзячы да яго болей ці меней блізка. Іх настроі і думкі—гэта йшчэ не беспасрэднае выяўленьне настрояў і думак сялянскае масы, якая высказвалася ў тыя часы бадай выключна ў песьні народнай, у казцы—легендзе, творанай ад вякоў і ўсьцяж абнаўлянай.

Якуб Колас—першы пасьля Купалы вялікі мастак слова, які сам выйшаў з народнае гушчы, які ніколі ад яе не аддзяляўся і даў запраўднае і поўнае—да канца — **выяўленьне беларускае сялянскае душы** *). Праз ягоныя вусны прамовіў **сам народ**. Вось гэты **зьмест** творчасьці Коласа разам з мастацкай **формай** яе і складаюць тую вялізарную цэннасьць паэзіі Коласа, якая паставіла яго на першым—побач з Купалай —месцы ў беларускай адраджэнскай літэратуры.

З поўным правам можа наш Міцкевіч тасаваць да сябе словы свайго аднафамільца—вялікага Адама, які „за мільёны кахаў і цярпеў". Душа Коласа — гэта душа беларускага вяскоўца, толькі непамерна ўзросшая панад вясковы ровень, абняўшая ўсе праявы жыцьця і ўсе перажываньні сярмяжнае масы. Яго сэрца б'ецца ў тахт з біцьцём мільёнаў сэрц сялянскіх. Ен глядзіць на сьвет вачыма сваіх братоў-сярмяжнікаў, толькі адразу абыймае вялізарныя прасторы, недаступныя кожнаму з іх паасобку. І з душы яго вырываецца стогн — крык жалю і крыўды, крык мільёнаў забітых, загнаных і змардаваных жыцьцём людзей, які выліваецца на паперу ў пастаці мастацкіх вершаў, апавяданьняў, казак... Не дарма-ж першы зборнічак вершаў сваіх назваў Колас „Песьнямі жальбы": ў іх адбіўся ўвесь сум і ўсё гора многапакутнае беларускае вёскі, — той сум, што вее ад нашых ніў і палеткаў.

У коласаўскай лірыцы, дзе паэт заўсёды бывае найбольш беспасрэдні, найлепш і найпаўней выявілася душа беларускага народу. Хоць у Коласа пануе сумны настрой, хоць жалем і скаргай прanікнуты ягоныя „Песьні жальбы", як і душа нашага вясковага люду,—аднак, сум і туга яго не адчайныя, не безнадзейныя: праз іх прабіваецца пачуцьцё ўласнае сілы, прабіваецца магутнае імкненьне да волі, якую дае жыцьцё на ўлоньні прыроды, прабіваецца вера ў тое, што сучасны стан—гэта нешта дачэснае, што „быць ня можа, каб ня грэла лепей сонца", што „наша Праўда нам паможа, — блісьне сьвет і к нам ў ваконца!" І ў меру таго, як ідзе прабуджэньне ў беларускіх працоўных масах, як вырастае душа народная, як рэалізуюцца імкненьні масы да волі і яснаты,— ў меру гэтага і настроі Коласа зьмяняюцца. Праўда, вялізарнае ўстрасеньне, якое перажыў беларускі народ у сувязі з вялікай вайной і рэвалюцыяй, на мамэнт нарушае тую духовую роўнавагу, якой ад самага пачатку сваей творчасьці адзначаецца наш пясьняр—так сама, як і апяваны ім народ. Але сьледам за мамэнтам нейкага як-быццам недаўменьня, нейкае нэрвовасьці і хваравлівае ўражлівасьці, выяўленай Коласам у вершах з часоў, калі йшчэ як-быццам важыўся лёс яго народу („Звон шыбаў". „Цені-страхі"), —Колас мацнее душой, крапчэе яго вера ў ясьнейшую будучыну, і ў сваіх апошніх творах, зьмешчаных у зборніку „Водгульле", Колас ударае ў новы тон — адпаведна да настрою беларускае вёскі ў вольнай Беларусі: „Змоўкні ты, сьціхні, песьня пакуты!" — кажа паэт і заклікае сьпяваць „новыя песьні"—песьні Волі.

Душа беларускага селяніна неаддзяліма ад тае прыроды, з якой ён ад вякоў зжыўся, якая кшталтавала ягоную душу. І гэтая самая прырода, з якой так хораша станавалася песьня нашага народу, увабраўшы ў сябе і шум нашым бароў, і сьпеў ветру ў полі,—гэтая самая прырода дае Коласу магутнае творчае натхненьне, а кожная зьмена ў жыцьці прыроды знаходзе жывы водгалас у коласаўскай паэзіі. Колас — бадай першы сярод нашых песьняроў іменна ў **галіне маляваньня прыроды**, і паэма яго „Новая Зямля" з гэтага погляду ня мае сабе роўнае ў нашай літэратуры.

Выяўляючы ў **лірыцы** душу народу і настроі беларускае прыроды, Колас у сваіх **эпічных** творах дае глыбокі аналіз гэтае душы і роднае прыроды, заўсёды ў яго жывой і такой блізкай да спраў чалавечых („Казкі жыцьця"). Сьледам за цэлым радам невялікіх апавяданьняў, пісаных вершам і прозай („Родныя Зьявы"), Колас, у меру ўсё паўнейшага апаноўваньня ім паэтыцкае тэхнікі, пераходзе да вялікіх твораў, сцьвярджаючы ў іх свой уласны духовы рост. Да гэткіх твораў належаць: паэмы вершам „Новая Зямля" і „Сымон Музыка", ды повесьць „ў Палескай глушы". „Новая Зямля" — гэта найпаўнейшы і найбагацейшы малюнак жыцьця сялянскае сям'і і змаганьня беззямельніка-лясьніка за свой самастойны варштат да працы — **за зямлю**. А як добра, як глыбака заглядае Колас у душу беларускага дзіцяці—і ў „Новай Зямлі", і раней—ў дробных апавяданьнях! Дый усю сваю паэму „Сымон Музыка" наш пясьняр ахвяроўвуе ў цудоўным па характву вершу—**нашай моладзі**. „Сымон Музыка"—гэта праблема паяўленьня самародкаў-мастакоў у нашым народзе, гэта памастацку змаляваны абраз духовага росту і сацыяльнага дасьпяваньня дзіцяці-музыкі, пайшоўшага самапасам у жыцьці. — А повесьць Коласа „ў Палескай глушы"—гэта пабедная песьня моладасьці з яе высокімі ўзьлётамі ўвышу і вялікімі ідэаламі,—тэй моладасьці, што так лёгка перамагае ўсе нягоды, увесь бруд жыцьця. Гэта—бяссумліўна ў значнай меры абраз уласнага жыцьця Коласа з першых гадоў яго працы, як народнага настаўніка, у глушы Палесься.

Мяккасьць тонаў, якімі малюе Колас родныя абразы, зьяўляецца асноўнай вонкавай рысай яго творчасьці, дый яна цалком вынікае з агульнага характару Коласа. Але Колас умее знайсьці і другія тоны, калі яго ахоплівае справядлівы гнеў на крыўдзіцеляў яго народу, і ён вяроўкамі ды асінамі пастрашае тых, каго лічыць ворагам сялянства. З агульным тонам коласаўскае ліры зьвязана і **форма яго вершаў—такіх лёгкіх, мілагучных**, быццам самі яны—бяз ніякага высілку з боку аўтара—выліваюцца з яго душы, творачы запраўдную **музыку словаў**; і калі можна зрабіць Коласу закід, дык гэта будзе хіба тое, што ў ахвяру форме верша ён гатоў прынесьці навет чыстату мовы і вымогі правапісу. А побач з мяккасьцю тонаў чаруе нас Колас **багацьцем і сакавітацьцяй абразоў**, заўсёды такіх жывых, што, здаецца, заплюшчыўшы вочы, убачыш усё тое, што ён апісуе! І **сіла ілюзіі**, якую нам дае аўтар у сваіх творах, зьяўляецца запраўднай мерай мастацкасьці іх.

Ня будзем тут падробна затрымлівацца на тэй ці іншай галіне творчасьці нашага песьняра: абмяжуемся толькі галоўнымі рысамі ў ацэнцы таго скарбу, які прыдбаў Колас для нашай літэратуры, дый адзначым асабліва тое, за што ён з поўным правам носе пачэсны тытул „**Народнага Паэта**": бо Колас—гэта як-быццам той **мэгафон** *), праз які голас беларускага сярмяжнага люду разыйшоўся на ўвесь сьвет і—дзякуючы мастацтву песьняра—быў пачуты ўсімі, каму мова беларуская даступна і зразумела.

Ант. Навіна.

Вільня, 19. XI. 26 г.

*) Места заўсёды было і асталося для Коласа чужым і незразумелым.

*) Мэгафонам (гучнагаварыцелем) называецца труба, праз якую гаворачы голас робіцца гучнейшым і чутным на вялікшым прасторы.

„Барацьба“ з п‘янствам.

Пад загалоўкам: „Урад маніцца залегалізаваць проці-алькагольны ўстаў“, газэта „Kur. Wil“ піша:

„Даведываемся, што ўрад маніцца залегалізаваць **проці-алькагольны** закон. Легалізацыя гэная мае датыкаць справы лічбы мейсц прадажы алькаголю“.

Можа падумаеце, што справа йдзе аб **зьмяншэньне** лічбы мейсц, у якіх атручваюць народ гарэлкай?

Ды не! Орган урадавае лявіцы ясна і выразна піша:

„На 1.500 жыхараў будзе адгэтуль прыпадаць адно мейсца прадажы алькаголю. Гэтак **можна будзе павялічыць лічбу канцэсіяў на пару тысячаў**“...

Не дарма-ж закон мае называцца **„проці-алькагольным“**!

Да гэтага гожа дадаць, што канцэсіі на гандэль гарэлкай — гэта прывілегія для паноў здэмабілізаваных афіцэраў і асаднікаў...

зьбіраецца падвысіць на 10 проц. чыгуначны тарыф і згаджаецца на падвышку цаны цукру. Абшаэнікам дагэтуль аставалася шырока адчыненай граніца для вываза хлеба. Прамысловыя картэлі (аб‘яднаньні) далей усьцяж падыймаюць цэны на свае вырабы.

Галадоўка палітычных вязьняў.

2 гэтага месяца 65 палітычных вязьняў у Берасьці абвясьцілі галадоўку з прычыны благіх адносінаў да іх з боку адміністрацыі.

Міністар справядлівасьці і работнікі.

„Роботнік“ піша наступнае:

Сучасны міністар справядлівасьці пан Аляксандар Мэйштовіч зьяўляецца, як ведама, крэсавым абшарнікам Лідзкага павету і валадае маёнткам Жырмуны. — У гэтым маёнтку справядлівы пан Мэйштовіч пробаваў плаціць работнікам меншую плату, чым загадывае пастанова Надзвычайнай Разьемчай Камісіі. Работнікі, ня могучы палюбоўна атрымаць належных ім грошы, скіравалі справу ў Разьемчую Камісію, якая 17 сакавіка 1926 г. прысудзіла, каб Мэйштовіч заплаціў работнікам: У. Крыновічу 66 зл. 42 гр., У. Ступановічу 45 зл. 67 гр., У. Бучкоўскаму 45 зл. 67 г. і М. Грыневічу 106 зл. 67 гр. Ня гледзячы на прыгавар, п. Мэйштовіч адмовіўся выплаціць гэтыя сумы дабравольна, дзеля гэтага работнікі пакіравалі справу да каморніка—дзеля прымусовай экзэкуцыі.

Працэс „Цэнтральнага Камітэту“.

У варшаўскім акружным судзе разглядалася справа 8 асоб, якія, паводле паказаньняў паліцыі, быццам зьяўляецца членамі Ц. К. Камуністычнай Партыі Польшчы. Абвінавачаныя прызналіся ў прыналежнасьці да партыі, але запярэчылі іншым закідам паліцыі. Засуджаны: Лявон Пурман, Аляксей Тамашэўскі, Густав Райхер, Францішак Гэнэльшчак—на 6 гадоў цяжкай турмы (катаргі), Станіслаў Сускі — на 5 гадоў катаргі; Андрэй Леваndоўскі, Максім Ляпон і Гэнрык Мушкат—на 4 гады катаргі; Ёсек Сусблум—1½ гады крэпасьці. Гэты апошні—за дазвол зьбірацца ў яго памешканьні.

Прысуд над афіцэрам за забойства шофэра.

У Варшаве адбыўся суд у справе капітана Паўлікоўскага, які забіў з рэвальвэру ў камісарыяце паліцыі — пры сьпісаваньні пратаколу — шофэра аўтамабіля Строжыка, перад тым злаяўшы яго ды зьбіўшы—у прысутнасьці паліцыянтаў і сьведкаў з публікі... Забіўшы безбароннага чалавека, капітан закурыў цыгарку ды спакойна сеў. Калі яму сказалі, што Строжык памёр, ён навет не паглядзеў на нябожчыка...

Кап. Паўлікоўскі засуджаны на 3 гады „дому паправы“ (лёгкай турмы), на выдаленьне з войска ды пазбаўленьне ваеннага гонару. Танна выскачыў...

Агульны зьезд асаднікаў у Польшчы.

У Варшаве 21 лістапада адчыніўся агульны зьезд дэлегатаў Цэнтральнага Саюзу асаднікаў у Польшчы. На зьезьдзе чыталіся даклады — палітычныя, гаспадарчыя, а перадусім, відаць,—„пазычковыя“... Зьезд мае апрацаваць для ўраду ўсю „праграму крэсавай палітыкі, якая падыйме разьвіцьцё ўсходніх ваяводзтваў Польшчы“. („Кур. Пор.“).

Якраз толькі асаднікаў, здаецца, і не хапала—у „Нясьвіжу“...

Заграніцай.

Братаньне ССРР з Турцыяй.

У часе асабістага спатканьня расейскага і турэцкага міністраў у Адэсе на ўрачыстых банкетах Чычэрын сказаў дзьве прамовы, у якіх паміж іншых заявіў, што імкненьне Расеі да захвату Царграда (Канстынтанопаля—сталіцы Турцыі) адыйшло назаўсёды ў гісторыю—разам з расейскім царызмам. Дый маладой Турэцкай Рэспубліцы ваяваць з ССРР няма за што. Наадварот: абедзьвюм Рэспублікам трэба зрабіць крэпкі саюз, каб разам бараніцца проці пануючага пакуль-што ў сьвеце захватнага імпэрыялізму Заходніх дзяржаў. ССРР павінна бараніцца ад прымусовага спагону з яе народаў старых царскіх даўгоў ды гаспадарчага паняволеньня азброенымі ліхвярамі сьвету... Турэцкаму народу таксама трэба бхраніць сваю дзяржаўную незалежнасьць і цэласьць сваей тэрыторыі — ад апэтытаў імпэрыялістычных акулаў...

Мабілізацыя ў Турцыі.

Турэцкі ваенны міністар выдаў загад, каб усе ваенна-абязаныя ад 20 да 45 гадоў былі скліканы на вучэньне, час якога будзе азначаны асобна дый дзержыцца ў тайне. Гэта-ж усё—вынікі тых заваявальных пляноў—коштам турэцкіх зямель, якіх навет — ня крые Мусоліні.

Нямецкія нацыяналісты проці Вэрсальскага Трактату.

90 нацыяналістычных саюзаў Нямеччыны падалі прэзыдэнту Гіндэнбургу мэмарыял, у якім дамагаюцца, каб нямецкі ўрад падняў на міжнародавым полі справу выкасаваньня з Вэрсальскага Трактату прынамся таго §, які кажа аб выключнай віне Нямеччыны ў выкліканьні Вялікай вайны...

Трэба толькі памятаць, што з скасаваньнем гэтай віны тым самым касуюцца і ўсе тыя „адшкадаваньні за ваенныя зьнішчэньні“, якія плаціць Нямеччына толькі затым, што яна прызнана вінавайцам вайны...

Арышт прамыслоўцаў-грабежцаў у Нямеччыне.

Нямецкі ўрад загадаў паліцыі арыштаваць аж 50 найбуйнейшых вугальных прамыслоўцаў ды гандляроў Рурскага раёну — за тое, што яны ў часе англійскай забастоўкі бязмытна правазілі заграніцу вялізарныя ма. ы вугальля, якое павінны былі дастаўляць на патрэбы Краю. Гэткім чынам дзяржаўны скарб страціў звыш 10 мільёнаў марак. Чаго ня зробяць буржуазныя акулы — дзеля сваіх кішанёў?!

Канфлікт паміж чэхамі і славакамі.

Распачаўшыяся ўжо перагаворы паміж урадам Свэглі і павадырамі славацкіх людоўцаў раптам перарваліся. Славацкія павадыры паставілі рад трэбаваньняў ураду ўльтыматуна. У зьвязку з гэтым канфліктам у Славаччыне пачалося хваляваньня сярод сялянства...

Ізноў замах на румынскі трон?

Румынская паліцыя ізноў выкрыла змову, якая мела мэтай — зваліць сучаснага караля Фэрдынанда ды пасадзіць на трон яго сына, Кароля. Румынскі ўрад—у паразуменьні з апазыцыяй—прыняў найвастрэйшыя меры, каб спыніць магчымасьць паўтарэньня гэтых замахаў (ведама, што гэта ўжо другі з боку таго-ж каралеўскага сыночка, якога кароль ужо пазбавіў трону, але маніўся дараваць аму першую віну)... У зьвязку з тым адбылося маса арыштаў...

ХРОНІКА.

ЮБІЛЕІ. **Гэты аўторак — дзень ажно трох юбілеяў. 23 лістапада 1906 году — роўна дваццаць гадоў назад — выйшаў першы нумар „НАШАЕ Н ВЫ“. У гэты-ж дзень па ўсей Беларусі адбываецца ўрачыстае сьвяткаваньне дваццатых угодкаў выступленьня на літэратурнай ніве ЯКУБА КОЛАСА. Урэшце—тут, у Вільні, грамадзянства братняга нам Літоўскага Народу ладзіць урачысты абход 50-лецьця грамадзкае і навуковае працы ды 75-лецьця жыцьця выдатнага літоўскага дзеяча — найстаршэйшага з жывых — доктара ЯНА БАСАНОВІЧА.**

Паважанаму літоўскаму дзеячу шлем нашае шчырае прывітаньне!

Што гэта знача? Як ведама, нумар нашае газэты з 13 лістапада с.г. быў сканфіскаваны Камісарам Ураду на м. Вільню—**на падставе прэсавага дэкрэту** Прэзыдэнт Рэспублікі з 4.XI 1926 г. — Камісар Ураду, тасуючы да нашае часопісі гэты дэкрэт, гэтым самым сцьвярдзіў, што на падставе **нармальных законаў** канфіскаваць памянёнага нумару было **немагчыма**. Тым часам Ваяводзтва пастанову Камісара Ураду аб канфіскацыі ўхіліла, прызнаўшы гэтым, што **навет** і паводле дэкрэту, супярэчнага з польскай канстытуцыяй, падставы да канфіскацыі ня было. Ня гледзячы на гэта, Камісар Ураду, паведамляючы Рэдакцыю аб пастанове Ваяводзтва, абвяшчае, што ён сканфіскаванага нумару „Нашае Справы“ не звальняе і **паўторна яго канфіскуе** — ужо на падставе **нармальных законаў**, дагледзіўшы ў ім „адзнакі праступку, прадугледжанага ў 1 часьці 263 арт. К.К.“, чаго значыцца, пры першай канфіскацыі... не дагледзіў!

Мы пытаемся ў усіх тых людзей у Польшчы, якія ўмеюць юрыдычна мысьліць, як назваць гэты пaступак Камісара Ураду? Адначасна зварачаемся да нашых дэпутатаў у Сойме з просьбай задаць гэтае-ж пытаньне Ураду марш. Пілсудскага.

Пастановы Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы. На паседжаньні Галоўнае Управы 18 лістапада пастаноўлена паміж іншым:

1) Паслаць прывітальную тэлеграму **народнаму паэту Якубу Коласу** з прычыны дваццатых угодкаў яго літэратурнае працы.

2) Запрапанаваць беларускім гімназіям наладзіць сход юбілею Коласа — шляхам арганізацыі літэратурнае раніцы з рэфэратам аб творчасьці Якуба Коласа.

3) Выдаць зборнік твораў Якуба Коласа з прадмовай, пасьвячонай яго літэратурнай працы.

4) Паслаць прывітальную тэлеграму **беларускаму дзяржаўнаму тэатру ў Вітэбску** з прычыны яго адкрыцьця.

Прывітаньні Якубу Коласу. Прывітальныя тэлеграмы пасланы Якубу Коласу ў дзень юбілейнага абходу Рэдакцыяй нашае газэты і Урадам Белар. Навуковага Таварыства.

Дзьве перамогі работнікаў. Дзьве забастоўкі, якія выбухнулі ў Вільні апошнімі днямі, закончыліся перамогай работнікаў: у віленскіх гарбарнях і ў фабрыцы паперы ў Кучкурышках (пад Вільняй) плата за работу павялічана на 15 проц.

Сход Сьніпішскага гуртка. Даводзіцца да ведама сяброў Т-ва Белар. Школы Сьніпішскага гуртка, што ў суботу 27-га лістапада ў 7 гадз. 30 мін. увечары адбудзецца агульны сход сяброў па Кракаўскай вул. д. № 55. Уваход толькі па сяброўскім білетам.

Парадак дзенны: 1) Лекцыя, 2) Справа народнага дому і бібліатэкі, 3) Бягучыя справы.

Яўка ўсіх абавязкава!

Падзяка. Акружная Управа Т-ва Беларускае Школы ў Глыбокім шле шчырую падзяку за ахвяры на будоўлю Гімназіі ў Глыбокім:

1) Працаўнікам Цэнтральнага Сэкратарыяту за	54 зл. 55 гр.
2) Янку Сінкевічу	5 „ —
3) Сымону Рэдзьку	1 „ —
4) Страшаўскаму гуртку Беластоцкага пав.	5 „ —

Афіцыяльны курс грошы на 23-га лістапада. Даляр — 8 зл. 95 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр.

23. XI. на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 8,98. Зал. руб. 4,70 Чырвонец 47-50.

Лісьмо у Рэдакцыю.

Пазвольце мне заявіць публічна, што я, былы сябра „Кулка Рольнічэго“, пераканаўшыся, што гэтыя „Кулкі“ працуюць на карысьць паноў — абшарнікаў, — выхаджу з ліку сяброў яго.

Кінуўшы розныя „Кулкі“, уступаю ў партыю Белар. Сял. Раб. Грамады, бо веру, што, толькі йдучы з ёю, здолеем абараніць свае інтарэсы.

Сцяпан Зыбайла

В. Галенчыцы. Борка Гічыцкай гм., Косаўскага павету.

На Акадэмічнай Канфэрэнцыі у Менску.

Адчыненьне.

Згодна з запаведзяй, у нядзелю, 14 лістапада, у Менску адчынілася агульная беларуская Акадэмічная Канфэрэнцыя ў справе рэформы беларускага правапісу і азбукі. Апрача прадстаўнікоў культурных установаў і навуковых дзеячоў з Радавае Беларусі, Інстытут Беларускае Культуры, ладзячы Канфэрэнцыю, запрасіў беларускіх працаўнікоў на грунце культуры і навукі з усіх частак Беларусі і замежнай эміграцыі, а таксама прадстаўнікоў навукі цэлага раду заходніх дзяржаў і Радавых Рэспублік. Дык, ня гледзячы на недапушчэньне польскім урадам прадстаўнікоў навуковых і асьветных установаў Заходняй Беларусі, склад Канфэрэнцыі аказаўся вельмі паважным.

Замежныя госьці.

З замежных гасьцей у Менск прыехалі: з **Польшчы** — адзін толькі прадстаўнік Варшаўскага Унівэрсытэту праф. Голомбэк (паляк); з **Нямеччыны** — прадстаўнік Бэрлінскага Унівэрсытэту і прускага міністэрства асьветы праф. Фасмэр (славіст); з **Літвы** — рэктар Ковенскага Унівэрсытэту праф. Міхал Біржышка, Старшыня Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Літве А. Галавінскі, рэдактар часопісі „Крывіч“ В. Ластоўскі; з **Латвіі** — найвыдатнейшы латвійскі паэт Райніс, прадстаўнік Латвійскага Унівэрсытэту і спэцыяльна філёзофска-філёлёгічнага Факультэту яго — праф. Блесі, Старшыня Беларускага Навуковага Т-ва ў Латвіі (ён-жа рэдактар часопісі „Голас Беларуса“) — К. Езавітаў, прадстаўнік навуковага гуртка Т-ва Выбаршчыкў-Беларусаў у Рызе Ул. Пігулеўскі. Ад імя **Маскоўскага Унівэрсытэту** прыехаў праф. Расторгуев, ад **Харкаўскага Унівэрсытэту** (украінскага) — праф. Немчынаў.

Прывітаньні няпрысутных.

З прычыны немагчымасьці асабіста прыехаць прыслалі свае прывітаньні з заграніцы: з **Заходняе Беларусі**—Урад Беларускага Навуковага Т-ва, Ант. Луцкевіч, Бр. Тарашкевіч, Р. Астроўскі (ад імя Т-ва Беларускае Школы): з **Заходняе Украіны**— акадэмік Студзінскі (ад імя Т-ва імя Шэўчэнка ў Львове), д-р Іл. Сьвятыцькый (з Львова); з **Варшавы** — праф. Бодуэн дэ Куртэнэ; з **Латвіі**—Раткін, Жэрдзі, Сахараў і Райко; з **Эстоніі**—праф. Эстонскага Унівэрсытэту В. Андэрсон; з **Чэхаславакіі** — рэдактар журнала „Slovanski Prehled“ праф. Адольф Чэрны.

З межаў Радавага Саюзу віталі Канфэрэнцыю: Старшыня Цэнтральнага Выканаўчага Камітэту Радавае Беларусі **Чарвякоў**, Старшыня Рады Народных Камісараў БСРР **Я. Адамовіч**, ад імя Усесаюзнага Т-ва Культурнае Сувязі з заграніцай **О. Каменева**, праф. Кіеўскага Інстытуту Народнае Асьветы **Грунскі**, праф. Харкаўскага Унівэрсытэту **Ціпчак**.

Усе гэтыя прывітаньні былі прачытаны пры адчыненьні Канфэрэнцыі і сустрэлі гарачы прыём.

Прамовы.

Канфэрэнцыю адчыніў Старшыня Інстытуту Беларускае Культуры праф. **Ігнатоўскі**, сказаўшы гарачую прамову і вітаючы ўчасьнікаў Канфэрэнцыі. Пасьля ўзяў голас **Камісар** Народнае Асьветы БСРР **Баліцкі**, які падробна абрысаваў стан культурна-асьветнае працы ў Радавай Беларусі і вялізарныя культурна-нацыянальныя дасягненьні **беларусаў** у яе межах. Далей віталі Канфэрэнцыю: **ад** імя Камуністычнага Унівэрсытэту Беларусі—рэктар яго **Гэльтман**, ад імя Беларускага **Дзяржаўнага** Унівэрсытэту — рэктар Пічэта, прадстаўнік сэкцыі навуковых працаўнікоў **праф. Друшчыц**, ад Маскоўскага Ун-ту — праф. **Расторгуев**, ад Белар. Т-ва Культурнае **Сувязі** з заграніцай — **А. Цьвікевіч**. Далей **выступалі госьці** з Захаду: Ян Райніс, праф. **Біржышка**, праф. Фасмэр, праф. Голомбэк, праф. Немчынаў, праф. Блесі, В. Ластоўскі, К. Езавітаў, А. Галавінскі, рэдактар часопісі „Прамень“ ў Празе — Ул. Жылка. Пасьля заключнага слова праф. Ігнатоўскага, Канфэрэнцыя пастанавіла паслаць навуковым і культурным працаўнікам Зах. Беларусі тэлеграму, высказваючы жаль з прычыны іх адсутнасьці.

Гэтым і закончыўся першы дзень Канфэрэнцыі. Назаўтрае Канфэрэнцыя прыступіла да сваей працы. Напарадку дня пастаўлены пэлы рад дакладаў у справе рэформы правапісу і азбукі беларускай. Справаздачу аб працах Канфэрэнцыі падамо па адтрыманьні падробных інфармацыяў.

Прывітаньне Заходнім беларусам.

На імя Старшыні Беларускага Навуковага Таварыства ў Вільні, грам. Ант. Луцкевіча, прыйшла з Менску гэткая тэлеграма:

„З пачуцьцём глыбокага суму заслухалі Вашыя тэлеграмы аб забароне Вам прыезду на нашае агульнае культурнае сьвята — Акадэмічную Канфэрэнцыю ў справе правапісу. Маем гонар давесьці да Вашага ведама наступную пастанову Канфэрэнцыі, прынятую пасьля атрыманьня Вашых тэлеграм:

„Канфэрэнцыя выражае глыбокі жаль, што ў яе працы ня могуць прыняць удзелу навуковыя і культурныя работнікі Заходняе Беларусі—прадстаўнікі Беларускага Навуковага Таварыства ў Вільні і Таварыства Беларускае Школы ў Вільні, якім Урад Рэчыпаспалітай Польскай адмовіў у пашпартох. Канфэрэнцыя адзначае, што адсутнасьць вышэйпамянёных выдатных дзеячоў навукі і культуры беларускай адбіваецца адмоўна на працах Канфэрэнцыі. Канфэрэнцыя вельмі ўдзячна ім за іх прывітаньні і пажаданьні і з свайго боку засылае ім свае шчырае братэрскае прывітаньне“.

Прэзыдыум Канфэрэнцыі
(—) Ігнатоўскі.

Агульны характар Канфэрэнцыі.

Менская прэса ўдзяляе многа мейсца Канфэрэнцыі і — як і ўсе прамовы пры адкрыцьці Канфэрэнцыі — адзначае **чыста культурны характар Канфэрэнцыі**, што пацьвярджае і факт учасьцяў ёй прадстаўнікоў **усіх беларускіх палітычных кірункаў**, не выключаючы так варожа настроенага да Радавае Беларусі Ластоўскага. **„Савецкая Беларусь“** пасьвяціла цэлы ўкладны аркуш, зьмясьціўшы партрэты **ўсіх замежных гасьцей**.

З жыцьця Горадні.

× **Як П. П-Эсы бароняць інтарэсы працоўных.** Даўно ўжо П. П. С. старалася захапіць прафэсіянальны саюз старажоў у свае ўгадовыя лапы і перарабіць на свой „манер“, каб усе сябры яго скакалі пад іхную варшаўскую дудку. Гэты-ж саюз надта сымпатызуе Б. С.-Р. Грамадзе. Дзеля гэтага-та пэпэсы ўсялякімі ашуканскімі спосабамі, якія пускаў у ход сэкрэтар Рады Праф. саюзаў Ганэрко, паміма пратэстаў з боку управы саюзу, стараўся ўсадзіць „свайго чалавека“ Шварца за сэкрэтара гэтага саюзу. Неяк усадзілі, даручыўшы яму здэзарганізаваць гэты саюз. Тут праца яго стала паказвацца, і пасьля чатырох месяцаў свае руйнуючай працы прыйшло з цэнтру паведамленьне, што прафэсіянальны саюз „развязываецца“ з 19.X 26 г.

Сябры старажы, няхай руйнуючая гэтая тактыка пэпэсаў будзе для Вас перасьцярогай. Арганізуйцеся, каб ніводзін здрайца пэпэсавец не пралез у Ваш саюз дзеля разваліваньня вашае арганізацыі.

Ганьба Ляховічу, які дапусьціў гэтага Шварца на становішча сэкрэтара і, як скарбнік саюзу, спакойна прыглядываўся да яго пякельнае работы!

× **Праф. саюз табачнікаў.** Праф. саюз табачнікаў, які знаходзіцца пад уплывамі бундаўцаў, пасьля году свайго істнаваньня агледзеўся, што ня мае рэвізыйнае камісіі, і пакуль што ніякіх крокаў дзеля гэтага ня робіць. Што ўжо тады казаць аб паляпшэньні быту сяброўскага саюзу, ці аб абароне яго правоў. Калі наглядна бачым, як бундаўцы рупяцца аб работніцкіх справах!

× **Беларускі спэктакль.** 19 кастрычніка г.г. у мястовым тэатры быў пастаўлены трупаю артыстаў—любіцеляў Беларускага Добрадзейнага Таварыства спэктакль; згулялі пьесу „Шчасьлівы муж“. Асабліва добра выканалі свае ролі і будзілі зацікаўленьне сябры Таварыства Беларускае Школы Надзея Ломашэвічанка ў ролі Магды і ў ролі Фэлькі — Надзея Самчучанка. Увесь збор быў назначаны на карысьць прытулку **Молат.**

Не грамадзіст той, хто не запісаўся ў сябры Т-ва Беларускае Школы!

З жыцьця „Грамады“.

Адказы Ц. С-ту.

Уладзіміру Герэсу. Сяброўскія складкі, грошы на газэту і Маланку можна прысылаць заўсёды і чым хутчэй, тым лепш.

Ламашкевічу Васілю. На Вашу просьбу нічога высылаць ня можам з прычыны браку дакладнага адрэсу.

Пескаўскаму і Ліхінецкаму Гурткам. З прычыны забароны мітынгаў паслы прыехаць ня могуць. Сходаў без паведамленьня старасты павету не рабіць. Калі атрымліваеце ад старасты забарону адносна схода, то сход рабіць тады ня можна. Парт. біл. за № 17709 выслаць у Сэкрэтарыят.

Клепачоўскаму Гуртку. Сход трэба рабіць няпублічны ў закрытым памешканьні, аб чым неабходна паведаміць старосту дзён за 6 да сходу.

Міхноўскаму Гуртку. Складкі сяброўскія можна зьбіраць паміма сходаў, пажадана каб скарбнік быў асобнае ліцо.

Падзяка.

Цэнтральны Сэкрэтарыят гэтым дзякуе Сябром Астраўскага Гуртка са Слонімшчыны, ахвяраваўшым 23 злотых на Дзісенскіх і Пінскіх пагарэльцаў; грошы перасланы па назначэньню.

Цэнтральны Сэкрэтарыят.

Да Гмінных і Вясковых Камітэтаў Грамады.

Усе Камітэты, жадаючыя мець штамп, круглую пячатку і дзьве пячаткі старшыні і сэкрэтара, могуць атрымаць усё гэта ад Цэнтральнага Сэкрэтарыяту. Круглая пячатка са штампам каштуець — 10 зл.; пячатка старшыні і сэкрэтара — 3 злотых.

Цэнтральны Сэкрэтарыят.

Карэспандэнцыі.

Нам пішуць з вёскі што:

× „Познаньчык“ прыехаў вучыць дзяцей у в. Булы, Косаўскай гм. і пав., але сяляне, з'арганізаваўшыся ў „Грамаду“, дружна пастанавілі не пасылаць да яго сваіх дзяцей, дамагаючыся роднае беларускае школы, дык так і зрабілі. Цяпер кожны тыдзень езьдзіць ён кудысь на „мэльдункі“, але нічога не памагае.

× Ваколіцы Язьненскай гм., Дзісьненскага пав., акружаны казённым лесам. Лес вырубалі і заграніцу выслалі. А за нашу жывіну ў гэтых застаўшыся карчох з сялян бяруць на 4 зл. 50 гр. ад штукі, а пратаколамі лясьнік апошні асушак хлеба ў сялян забірае.

× Быў бедны солтыс у в. Загора, Ярэміцкай гм., Стаўпецкага пав.,—Тодар Ламан; перабяраў ён з сялян падаткі, ды прыдзяваў сваю сям'ю. Выбралі багатага—Сымона Худобу,—тое-ж самае! Прыедуць гмінныя пісары нібы „спраўджаць“ гэтыя праступкі,—паўпіваюцца толькі ў солтыса і з гэтым паедуць!—Селянін за ўсё заплаціць!

× Як ні стараюцца Сухапольскі і Вялікасельскі пастарункі (Пружанскага пав.), каб перашкодзіць разьвіцьцю „Грамады“, але — „блізка локаць, ды ня ўкусіш“! Сяляне не баяцца паліцыі і арганізуюцца, ды навет тут сама паліцыя сваімі перашкодамі памагае, бо сяляне ўжо за правіла ўзялі, што, калі штось паліцыі і папом не падабаецца, дык тое добра для сялян-беларусаў; дамагаюцца і дабіваюцца свайго.

× Паліцыянт Карэліцкага пастарунку, Навагрудзкага пав., № 212, прыйшоўшы ў в. Загора, 14 і 20 верасьня вымагаў ў тамтэйшых сяброў „Грамады“ — Кастуся Мамчыца, Мікалая Карчэўскага і др. — інфармацыяў, сколькі там сяброў „Грамады“, хто старшынёй і сэкрэтаром гуртка і г. д., на што паліцыя, паводле распараджэньня Мін. Унут. Спраў № 51 з дня 3. I. 1919 г., ня мае права.

Ад рэдакцыі. Мы аддалі гэтую справу ў Сойм. Клюб Бел. Сял.-Раб. Грам., каб пакараць № 212.

× Лес князя Сапегі ў Лідзкім пав. пераплятаецца з сенакосам сялян. З прадвякоў сяляне пасьвілі сваю жывіну на панскім лесе, а цяпер Сапега ня толькі забараніў пасьвіць у лесе, але навет і на сваё балота жывіны прагнаць праз лес сялянам не пазваляе, дык і даехаць да свайго балота ня можна хоць ты аэроплянам ляці!

× Лясьнічы п. Сапегі—Држывіцкі — за службу даў ўдаве Ліз. Керко з в. Прудцы воз дроў. Папрасіла ўдава Дзьмітра Мачалу прывязьці. Паехаў Мачала. Застаў яго Држывіцкі і, нічога не гаворачы, на суд. Пайшла ўдава да лясьнічага. „Паночку—кажа — чаму-ж гэта так, Вы-ж далі—сьведкі навет пры гэтым былі“?! А гэты Држывіцкі і гаварыць ня хоча! А на судзе ў Шчучыне Лідзкага пав.—судзьдзя Халева засудзіў бедную ўдаву.

× Як ні брахаў на „Грамаду“ дурны Аўсейчык з в. Прудцы, Лідзкага пав., а—ўсё такі, дзякуючы разумным людзям, залажылі там гурток.

× Каб мець работу пры ачыстцы рэчкі Грыўды (ў Косаўшычне), сяляне мусілі палову свайго заробку прапіваць з „дазорцам“ Міхаляком, а дзяўчаты—аддаваць яму сваю дзявіцкую чэсьць. На месца Міхаляка застаўся Краснадземскі, дык ён, не здавальняючыся гэтым, папраганяў тамтэйшых сялян: аднаго А. Касяўца,—„за рэволюцыйныя песьні“,—другога А. Сушко,—за чытаньне „Народнай Справы“ і г. д. — „Каб ня было тут беларускага духу“!—паясьняе ён.

× Поп Ружанскай парахвіі, Косаўскага пав.,—той, што за вянец бярэ 40—50 зл., а за хрышчэньне 5—6 зл.,—на Багача на пракавядзі ў царкве запалохваў людзей, каб ня ўпісваліся ў „Грамаду“, называючы яе камуністычнаю.

× „Вечны“ солтыс (бо ніяк ня хоча зьмяняцца!) Сьцяпан Сініца ў в. Куляны, Косаўскага пав., у косьці ўядаецца сялянам ды ўстаўляе ім розрыя „шпількі“.

× Кордзіцкі Солтыс, В. Есьмантоўскай гм., Гарадзенскага пав.—Піліп Апон, хоць цёмны, як бутэлька ад дзёгцю, ды сядзіць на дзьвёх баразнах зямлі,—лічыць сябе за абшарніка і варожа выступае проці „Грамады“, пагражаючы сялянам паліцыяй. 13 верасьня с. г. наклеілі грамадзісты адозву „Грамады“, каб сяляне чыталі—даведваліся аб праўдзе і няпраўдзе. Дык гэты солтыс з відам „начальніка“ сваімі доўгімі і брудными пазурамі зьдзёр яе.

× „Паўпанак“,—як ён сябе лічыць, — Юрак Трахімік з в. Грынкі, Сьвіслацкай гм., Ваўкавыскага пав., перашкаджае разьвіцьцю „Грамады“, пагражаючы грамадзістам арыштамі і катаваньнем. „Я ведаю—кажа: гэта „Грамада“ да выбараў гатовіцца, але ляпей аддам свой голас за пана, чымся за мужыка“.—Сам ён селянін, толькі падшываецца пад паноў.—Але народ больш увагі зьвяртае на брахню сабакі, чым на яго, і „аграмаджваецца“, бачучы свой ратунак толькі ў „Грамадзе“.

× Прыкашчык фальварку Беларуч, Гарацкай гм., Маладэчанскага пав., Сікорскі заплаціў Апансіі і Зосі Сінько за работу жытам; — жанчыны панясьлі жыта да хаты. Угледзіла гэта ўласьніца фальварку, Марыся Бухарэвіч,—як ашалелая, выляцела дагнала, жыта высыпала на зямлю і пустыя мяшкі аддала. Вось і прапала іх праца.

Прыкашчык кажа: „Я вам заплаціў“, а пані кажа: „Я вас ня знаю, я вас не наймала“.

× У м. Ружанах, Косаўскага пав., адбудавалі вялікі новы будынак пад гміну. Дык пры „ўваходзінах“ бліжэйшыя паны і гмінныя радныя ў адзін вечар прапілі 600 зл. народных грошай!—Бачыце, людзы добрыя, за падатак апошні кажух з хрыбта селяніна зьдзіраюць, а куды гэтыя грошы йдуць?

× У в. Пагарэльцы, Ярэміцкай гм., Стаўпецкага пав. банда хуліганаў пад старшынством Малатка абкрадае сялян і на полі і ў вёсцы, п'янствуе ды б'ецца. А паліцыя гэтага ня бачыць,—гэта, відаць, для яе „чыны не карыгодвэ“, а вось у кожным спакойным грамадзісту яна абавязкава бачыць штонебудзь „праступнае“.

× У працягу 3—4 тыдняў у Гарадоцкай гм., Беластоцкага пав. з'арганізавалася 10 гурткоў „Грамады“.—19/IX г. г. адбыўся гмінны сход сяброў у ліку каля 100 чалавек і выбралі гмінны камітэт. На заканчэньне сходу прапялі „Ад веку мы спалі...— Песьня за душу брала, біцьцё сэрца замірала,— яна клікала людзей да працы і многіх, фактычна, „разбудзіла“. Народ рашыў згуртавацца ў „Грамаду“, бо даведаўся „што трэба рабіць“, каб дабіцца свайго.

× Войт Цырынскай гм., Навагрудз. пав. часткай гміннай рады пастанавілі купіць для гміны 2 гэктары зямлі ад абшарніцы Любанскай у Варончы. Зямля зусім не патрэбна для гміны, бо ў Цырыне ёсьць 1½ гэк. гміннай зямлі і там павінна быць гміна.—23 вёскі падпісаліся проці гэтай пастановы, руйнуючай сялян на 500 дал., і паслалі старосьце пратэст, але староста не „ўвзглендніл“.

× Няўрода і голад нануе ў Цырынскай гм., Навагрудз. пав. Народ прасіў у старосты пазычыць насеньня і ў „Ізбе Скарбовай“ звальненьня ад падаткаў. — Адказам-жа на гэта была ліцытацыя сялянскага дабра!

× Кундзіч, Крынскі войт, Гарадзенскага пав., з пісарам Аразьвікам за падатак у селяніна Міхалкі Клімука з в. Сямёнаўка, тэй-жа гм., забраў капу немалочанага жыта.— Гэты Кундзіч,—панскі „парабак,—за агрызкі, кіданьня яму з панскага стала, дзярэ апошнюю скуру з селяніна.

Змаганьне за родную школу.

Да ведама дэклярантаў.

Да канца тэрміну падаваньня школьным інспэктарам дэклярацыяў аб жаданьні ўрадава-беларускае школы засталося мала часу. Кожны бацька беларус, ці матка, ці апякун да 31 сьнежня гэтага году мусяць падаць дэклярацыю аб навучаньні сваіх дзяцей у роднай беларускай мове. Ня гледзячы на тое, падавалі ўжо летась дэклярацыі ці не, даў школьны інспэктар пісьменны адказ на паданыя дэклярацыі ці не—**падавайце сёлета як можна больш дэклярацыяў.**

Як і летась, войты або зусім адмаўляюць сцьвярджаць подпісы дэклярантаў, або рознымі спосабамі адцягваюць, каб прайшоў тэрмін, або вымагаюць за пасьведчаньне плату.

Дык няхай будзе ўсім ведама, што ў-ва ўсіх гэтых прыпадках войты ня правы і вінаваты перад беларускаю люднасьцю ды ўладаю.

Перад люднасьцю вінаваты таму, што не даюць магчымасьці бацьком споўніць бацькоўскі абавязак у адносінах да сваіх дзяцей даць ім навуку ў зразумелай роднай мове. Перад уладаю яны вінаваты таму, што, будучы прадстаўнікамі ўлады, яны не спаўняюць выданых тою-ж самаю ўладаю абавязваючых распараджэньняў, а іменна: распараджэньня Міністра Асьветы ад 7.I. 1926 г. ў справе выкананьня закону аб школьніцтве ад 31. VII. 1924 г. і распараджэньня Міністра Унутраных Спраў ад 12. II. 1925 г. аб тым, каб дэклярацыі войтамі сцьвярджаліся ды бясплатна.

У некаторых гмінах дэкляранты сваім рашучым дамаганьнем змусілі войтаў сцьвярджаць подпісы, а ў шмат якіх гмінах і да гэтага часу войты яшчэ адмаўляюцца.

Пасьля шмат-разовых дамаганьняў дэкляранты ўрэшце сталі рабіць пратаколы аб надужыцьцях войтаў, каб іх праступак не прайшоў без пакараньня. Гэтыя пратаколы трэба прысылаць у Галоўную Управу, якая скіруе іх так, каб вышэйшая ўлада загадала войтам сьведчыць подпісы ды пацягнула іх да адказнасьці за невыкананьне ўрадавых распараджэньвяў.

Калі і далей войты будуць адмаўляць сьведчыць подпісы дэклярантаў, дык рабіце пратаколы і прысылайце разам з дэклярац. у Галоўную Управу, якая скіруе іх старасьце і паведаміць аб гэтым вышэйшую ўладу.

Форма пратаколу.

Аб усіх надужыцьцях Галоўная Управа даводзіць да ведама вышэйшую ўладу. Дзеля гэтага аб кожным надужыцьці трэба паведамляць Галоўную Управу прыблізна па гэтакай форме пратаколу:

Пратакол.

Мы ніжэйпадпісаныя жыхары вёскі . . . . гміны . . . . павету . . . . на падставе распараджэньня Міністра Рэлігійных Спраў і Публічнае Асьветы ад 7./I. 1926 г. выданага ў паразуменьні з Міністэрствам Унутраных Спраў у справе закону аб школьніцтве ад 31./VII. 1926 г., а таксама на падставе распараджэньня Міністра Унутраных Спраў ад 12./II. 1925 г., каб войты бясплатна сцьвярджалі подпісы дэклярацыяў, „ “ лістапада гэтага 1926 г. пашлі ў . . . . гміну, каб войт пасьведчыў нашы ўласнаручныя подпісы на дэклярацыях аб жаданьні навучаньня нашых дзяцей у роднай беларускай мове, але войт адмовіў, бяз жадных прычын, апраўдываючыся тым, што няма дазволу ад Старасты, што стараста забараніў сцьвярджаць, або вымагаў плату па „ “ злотых ці грашэй ад дэклярацыі; што няма часу і г.д. „ “ лістапада мы ізноў пайшлі ў гміну ў тэй самай справе, але войт таксама адмовіў, таму . . . . і г. д.

Апроч таго, войт, пісар кпілі над намі, кажучы . . . .

Гэты пратакол напісалі ў двох экзэмплярах, з якіх адзін пасылаем да пана Старасты, а другі ў Галоўную Управу Таварыства Беларускае Школы.

Дэкляранты: (уласнаручныя подпісы), а за няграматных падпісаліся іншыя.

Пры гэтым былі яшчэ сьведкі.

Прыклад змаганьня.

Вось як афармілі жыхары Пружанскага пав. надужыцьце войта.

Да Галоўнае Управы Таварыства Белар. Школы.

ПРАТАКОЛ.

Мы, ніжэйпадпісаныя жыхары вёскі Старая-Галень, Сухапольскае гм., Пружанскага павету, запоўніўшы школьныя дэклярацыі на 35 дзяцей, панясьлі іх войту гміны Лазоўскаму. Войт у прысутнасьці ніжэйпадпісаных бацькоў і старшыні гуртка вёскі Старая-Галень адмовіўся сьцьвердзіць подпісы, кажучы, што ня мае на гэта распараджэньня Староства, а як дадуць па 1 злотаму ад дэклярацыі, дык ён пасьведчыць подпісы, бо ён гэтых друкаў не прызнае, пісаў іх якійсьці дурань, які ня мае пасады і хлеба, выдумлівае і высылае гэтыя друкі нам.

Сэкрэтар-жа гэтае гміны, угледзіўшы матак, якія прышлі ў гміну таксама з школьнымі дэклярацыямі, пачаў насьмяхацца і казаць, што беларуская культура і беларуская мова ня існуюць і з імі ня лічацца за граніцай.

Усё вышэйсказанае сцьвярджаюць сьведкі: 6 подпісаў.

Аб гэтым надужыцьці паведамлена вышэйшая ўлада, куда і паслана копія пратаколу.

Абмылкі дэклярантаў.

Шмат няслушнага робяць і самі дэкляранты. Так прыкладам, у некаторых вёсках дэкляранты пішуць дэклярацыі простым алавіком, падпісваюцца дома ды або самі нясуць або пасылаюць праз паўнамоцніка, каб войт заверыў іх подпісы. Гэта няправільна ды толькі адцягвае справу. Трэба сказаць, што войт мае права вымагаць, каб дэклярацыі падпісваліся ў яго прысутнасьці, а ня дзесь у дома. А што датычыць пасьведчаньня завочна, дык войт навет ня мае права гэтага рабіць.

Трэба ўсё самім рабіць, як належыць, а тады вымагаць ад войта, каб пасьведчыў.

У некаторых паветах школьны інспэктар не выдае паўнамоцнікам паквітаваньня ў атрыманьні дэклярацыяў, або вымагае паўнамоцніцтва ад бацькоў, заверанага гмінаю.

Гэта трэба так развважаць: калі бацькі даручаюць таму ці іншаму жыхару дэклярацыі, каб ён падаў Інспэктару, то гэтым самым бацькі даюць яму найлепшае паўнамоцтва. І паўнамоцнік ад сябе ўжо піша школьнаму інспэктару ды разам са сьпіскам і дэклярацыямі падае яму ад імя бацькоў.

А Калі Інспэктар не дае паквітаваньня, то лепш пераслаць яму дэклярацыі праз пошту заказным пісьмом. Паштовы квіт раўнасільны паквітаваньню інспэктара.

Копію сьпіска з паквітаваньнем інспэктара абавязкава трэба прысылаць у Галоўную Управу.

Нябывалая надужыцьце.

Войт Райчанскае гміны, Навагрудзкага павету, Грацьян Тэрлікоўскі ўжывае ў адносінах да дэклярантаў сваей гміны яшчэ не здараўшыяся да гэтага часу спосабы надужыцьця пры складаньні школьных дэклярацыяў. Значатку ён не хацеў сьведчыць нагул подпісаў на дэклярацыях, кажучы, што ня мае на гэта распараджэньня і што трэба ў гэтай справе дэклярантам зьвяртацца ў староства. Так гэты войт адмовіў сьведчыць подпісу дэклярантаў вёскі Малюшыцы, пасылаючы сялян гэтай вёскі да старосты. Калі-ж адзін з радных гміны, апіраючыся на пэўныя Уставы аб шкальніцтве, пачаў настойна дамагацца пасьведчаньня подпісаў, дык войт прызнаўся, што яму забараніў сьведчыць дэклярацыі самаўрадовы інспэктар і казаў адсылаць дэклярантаў да старосты. Пасьля ж войт Тэрлікоўскі знайшоў іншы спосаб пазбавіцца ад дэклярантаў, а калі не пазбавіцца, дык прынамсі зарабіць на гэтай справе. Ен наказвае праз солтыса дэклярантам вёскі Малюшыцы, каб 5 лістапада г. г. дэкляранты прыйшлі ў гміну дзеля заверкі дэклярацый. Калі ж сяляне прынясьлі ў вызначаны дзень дэклярацыі, войт заверыў іх і сказаў, што аддасьць іх бацьком толькі тагды, калі яму заплацяць па злотаму ад кожнае дэклярацыі. Таксама ён паступіў і з дэклярантамі вёсак Яругі і Сапашніцы, пасьведчыўшы ім 10 дэклярацыяў. Рэшта Сялян, даведаўшыся аб гэтакім дамаганьні войта, не далі сваіх дэклярацый. „Тыя-ж дэкляранты, якім войт пасьведчыў подпісы, ня маюць грошаў, каб выкупіць сваі дэклярацыі і прымушаны заставіць іх у войта. Разумеюць сяляне, што гэткае вымаганьне войта зусім бясправўнае, што гэта з боку войта новы падвох, які ня спыніць бацькоў, цьвёрда верачых у правату сваей справы, дабівацца роднай беларускай школы.

Радзім усім дэклярантам, якім будуць падобныя здарэньні пры заверцы дэклярацый, паступаць так, як гэта зрабілі сяляне Пружаншчыны.

Выпісвайце блянкі дэклярацыяў з інструкцыямі ў справе падаваньня дэклярацыяў ад Галоўнае Управы — Вільня, вул. Сьв. Анны № 2.

Паштовая скрынка.

Грам. Кавалеўскаму. Беларускі народ ужо мятлою жане ад сябе пэпэсаўцаў, а пра Павлюкевіча і гаварыць няма чаго. Дзеля гэтага Вашай адозвы—пры нястачы яшчэ месца—не зьмяшчаем. Дзякуем за шчырасьць. Пішыце.—**Аўтару „Вар'ятаў“.** У газэту „Вар'яты“ не падходзяць, бо шмат ёсьць цікаўнейшых вестак. На Вашы пытаньні адкажам у „юрыдычным аддзеле“.—**Воўкалаку.** Вашы весткі ня цікаўныя, дый Вы не падалі свайго адрасу,—дык і не зьмяшчаем. — **Выпадковаму і Троцкаму.** Вашы весткі ў газэту не падходзяць па зьместу.—**Ракаўскаму.** Без адрасу і прозьвішча аўтара вестак, як Ваша, не зьмяшчаем. — **Валюшцы.** Вашай весткі не зьмяшчаем з прычыны недакладнасьцяў у ёй. — **Бязельніцы.** Аб мітынгу ў Гарадку мы ўжо пісалі. **Амбражэвічу.** Зусім слушна Вы зрабілі, што, як былы ахвотнік у войску Пілсудскага, — перакана ўшыся, дзе праўда, запісаліся ў „Грамаду“. Народ беларускі тое самае зрабіў ужо, і таму Вашага раз'ясьненьня ня друкуем, бо гэта было-б лішнім.

Адказны Рэдактар: К. Вайтэвіч. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22. Выдавец пасол на Сойм П. Мятла.